

Strazburg, 13 Haziran 2007

CommDH/Konuşma (2007)7
Orijinal versiyon İngilizce

“Gerçek Demokrasi İnsan Haklarına Saygı Gerektirir”

İnsan Hakları Yüksek Komiseri Thomas Hammerberg’in Açılış Konuşması
Çev: Ayça ULUSELLER

Avrupa Konseyi Konferansı: Demokrasinin Geleceği

Stockholm, 13 Haziran 2007

Birey seçimlere katılma *hakkına* sahiptir. 1948 İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, ülkesinin yönetimine katılmayı herkes için bir hak olarak tanımlamıştır. Bildirge, bu hakkın “doğrudan ya da özgürce seçilmiş temsilciler aracılığıyla” kullanılabileceğini belirtmiştir.

Uluslararası Medeni ve Siyasi Hakları Sözleşmesi, her vatandaşın “seçmenlerin iradelerini serbestçe ifade etmeleri güvence altına alan, gizli olarak oy verildiği, genel ve eşit oya dayanan ve belirli aralıklarla yapılan dürüst seçimlerde oy kullanma ve seçilme” hak ve olanaklarına sahip olduğunu garanti etmektedir.

Bireye tanınan özgür, adil, genel ve normal seçimlere katılma hakkı, demokrasi ve insan hakları kavramları arasında bariz bir köprüdür. Bununla birlikte, başka bariz bağlantılar da bulunmaktadır.

İnsan haklarına saygının demokrasinin gelişmesi için gerekli koşullardan biri olduğunu savunuyorum. Ayrıca demokrasinin insan haklarının korunması için en iyi yönetim şekli olduğunu anımsatmak istiyorum.

Demokrasinin özü, şüphesiz, “halk tarafından yönetim”e, karar alma sürecine kimlerin ve nasıl katıldığına ilişkindir. Bu sadece belli kurumlar ya da yöntemler sorunu değildir, bazı anahtar prensipleri de bulunmaktadır. Bu prensiplerin anlaşılması ve “demokrasi” tanımının gerçek anlamının sulandırılmış bir hale gelmesini ya da boş bir slogana dönüşmesini engellemek amacıyla bunları öğretmenin önemli olduğuna inanıyorum.

Demokratik bir toplumda ya da kurumda, kararlar tüm üyelerinin denetimi altında alınmalı ve toplumun tüm üyeleri eşit kabul edilmelidir. *Halk denetimi ve siyasi eşitlik* demokrasiyi kuran iki ilkedir.

Bu, insan hakları normlarını -idarenin hesaba çekilebilirliği ve bireyin hakları üzerindeki vurgusuyla- özellikle demokratikleşme uğraşısıyla alakalı kılmaktadır. Halk denetimi, insan hakları dilinde yönetime katılma hakkı ve iktidardakileri izleme (teftiş etme) hakkı ile ilgilidir. Siyasi eşitlik, ayrımcılık yapmama ilkesiyle ve kişinin haklarını kullanması için gerekli olan gerçek fırsat eşitliği ile ilgilidir.

Birtakım insan hakları, oy verme ve aday olma gibi haklar, seçim yöntemleriyle doğrudan bağlantılıdır. Bununla birlikte, resmi seçimler, açık bir tartışmayı mümkün kılan şu unsurlar olmaksızın yapay olacaktır: ifade, dernekleşme ve toplantı özgürlüğü.

Bu özgürlükler insanları, popüler denetimini gerçekleştirebilmede, izleme yapabilmeye, eleştirebilmeye ve etkileyebilmeye muktedir kılmak bakımından gereklidir. Barışçıl muhalefetin, hatta en küçük azınlığın baskı altında tutulması alenen bir haksızlıktır ve demokrasiyi zedeler.

Ekonomik ve sosyal haklara saygı aynı zamanda demokrasi yolundaki çabaları da etkilemektedir. Siyasi eşitlik ayrıca, halkın kamusal karar alma sürecine katılabilmeye muktedir kılınmasını gerektirir; ki aşırı yoksulluk ya da eğitimsizlik -doğrudan veya dolaylı şekilde- bu yoldaki bariz engellerdir.

Diğer bir deyişle, demokrasi ve insan hakları arasında bariz bir karşılıklı ilişki bulunmaktadır. İnsan haklarına ne kadar fazla saygı duyulursa, demokrasi de o kadar fazla güçlü olacaktır.

İnsan hakları yaklaşımının demokratik söylemle birleştiği bir alan da, *çoğunluğun egemenlik sınırları* ile ilgilidir. Gerçek demokrasi aynı zamanda azınlıkların korunmasını ve bu suretle azınlık çıkarlarıyla uzlaşmaya yönelik bir istekliliği gerektirmektedir.

Bu kuşkusuz klasik demokrasinin açmazlarından biridir. Avrupa'da çoğu demokrasinin azınlıklara, hala insan hakları normlarının ve izleme organlarının ihtiyaç duyduğu ölçüde kulak vermede başarısız oldukları bir gerçektir. Yabancı düşmanlığı, özellikle seçim sürecinde, demokrasilerimizin baş etmesi gereken bir problemdir.

İnsan hakları standartları, bu alanda rehberlik ve koruma sağlamaktadır. Aslında, buradaki temel ilke, üzerinde hemfikir olunan uluslararası ve Avrupa insan hakları normlarının, onaylandıklarında, ulusal ve yerel politikaların *üstünde* yer almalarıdır. Toplumdaki en geniş çoğunluklar bile, bazı bireylerin haklarını ihlal eden siyasa düzenlemeleri yapamamalıdır. Bu anlamda, insan hakları normları seçilmiş siyasi meclislerin karar alma yetkisini sınırlar.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Avrupa Konseyi üyesi tüm Devletlerin yasadır ve sözgelimi Avusturya ve Bosna Hersek gibi ülkelerde anayasal statüye sahiptir. Bunlar, daha baştan “istenmeyen” olarak tanımlanmış olan kararları önler veya engeller. Sözgelimi, bugün ölüm cezasını yeniden yasal hale getirmek, Avrupa'daki herhangi bir parlamento için pratik olarak mümkün değildir – biz Avrupalılar sözgelimi kamuoyunda

böyle bir uygulamaya yönelik ani bir talep ortaya çıkması durumunda, bu gibi bir talihsiz karara karşı kendimizi koruma kararı almış bulunuyoruz.

Bu demokrasinin rafine edilmiş şeklidir. Demokratik düzende, insan haklarına sürekli korunma sağlamak amacıyla, total bir çoğunluk yönetiminin sonuçlarından sakınmaya karar vermiştik.

Deneyimlerimizden insan haklarının savunulmasında Hukukun Üstünlüğü ilkesinin ne kadar önemli olduğunu öğrendik. Yasama, yürütme ve yargı otoriteleri arasındaki kuvvetler ayrımı, çok fazla gücün belli ellerde toplanmasından kaçınmak için gereklidir. Bazı Avrupa hükümetlerinin politik hassasiyetin bulunduğu davalarda tamamen bağımsız mahkeme sistemine saygı duymak ve sistemi teşvik etmek yerine, yargılamayı engellediklerini endişe ile izlemekteyim.

“Kontrol ve denge” mekanizmasının, insan hakları idealinde mevcut başka boyutları da vardır: bu, hükümet dışı organizasyonların, savunma rollerine de katkı yapılması; bağımsız ombudsmanlar ve diğer ulusal insan hakları kuruluşlarının hoş karşılanması ve basın eleştiri özgürlüğünün olması anlamına gelir.

Şimdiye kadar insan haklarının demokrasi sürecine katkısı üzerine konuştum. Aksi durum hakkında ne dersiniz? İnsan hakları için demokrasi gerekli midir?

Evet, bir insan hakları savunucusu olarak bir diktatör hayal etmek imkansızdır, bunun için insanın şizofren olması gerekir. Doğru olmasa bile, demokratik olmayan rejimlerin ekonomik ve sosyal hakların korunmasında daha etkili olabileceği bazen ileri sürülmektedir. Oysa Amartya Sen ve diğerleri göstermişlerdir ki, otoriter toplumlar çoğu kez sosyal sorunları farketme ve onları uygun bir şekilde çözmeye yönelik önlemler alma konusunda yeterince etkin değildir.

Bu, demokratik olarak sınıflandırdığımız ülkelerde insan hakları sorunları olmadığı anlamına gelmez. Avrupa Konseyi'nin statüsü bunu göstermektedir. Üyelik için ülkenin demokratik bir şekilde yönetilmesi gerekmektedir, ancak halen Üye Devletlerde insan haklarına ilişkin sorunlar bulunmaktadır.

Bu ülkelerin bazıları terörle mücadelede insan hakları ilkelerine uymayı becerememişlerdir. Ülkeler, sistematik işkence uygulayan, şüphelileri gizli gözaltı yerlerine götüren ve insanları süresi belli olmayacak şekilde yargılamadan gözaltında tutan sistemi oluşturan Washington yönetimiyle işbirliği yaptılar. Bu politikalar gizlilik içinde ve demokratik denetimin dışında gerçekleştirildi.

İnsan hakları standartlarının bu çöküşü, istikrarlı demokrasilerin bulunduğu ülkeler olarak addedilen ülkelerde meydana gelmiştir. Bu çöküş, politik ve adli sistemlerin bu yanlışlara sürüklenmeye başlamasından birkaç yıl önce olmuş ve korku salma ve siyasi derebeylik olağan düzeltici yöntemleri felce uğratmıştır. 11 Eylül sonrasında yapılan yanlışlar hakkında şu an öğrendiğimiz dersler kesinlikle çok önemlidir.

Bu gibi kötü hadiseler olmasaydı bile, insan haklarının *hiçbir zaman tamamen hayata geçirilemeyeceğini* biliyoruz. Şimdi ve her zaman yapılması gereken yenilemeler olacaktır. Bir neden, insan hakları uygulamasının tutumlarla ilgili olması ve asgari ihtiyaçların ekonomik ve sosyal gelişimlerle değişmesidir.

Ulaşılan sonuçlardan biri şudur: insan hakları standartlarının uygulanmasında hükümetin yükümlülüklerinin tanımlanması, geçen elli altmış yıl boyunca dikkate değer bir gelişme kaydetmiştir. Bireyin, her bir bireyin, haklardan yararlanabilmelerini *sağlama* görevi günümüzde daha fazla öneme sahiptir. Ufuklar daima ileriye doğru hareket etmektedir.

Aynı şey, elbette ki demokrasi içinde geçerlidir. Demokrasinin asla mutlak olmaması doğası gereğidir; aslında tartışma bunun derecesi hakkında olmalıdır. Bu, antidemokratik eğilimler için mazeret değil, çabaları ilerletmeyi -tekrar tekrar ilerletmeyi- sağlamada cesaretlendirici olmalıdır.

Demokratik yöntemlerin ve tutumların artırılması için çalışmaya her zaman ihtiyaç duyulacaktır. Her yeni nesille, temel demokratik değerlerin anlaşılmasını sağlama ihtiyacı olacaktır.

Bu nedenle, İnsan Hakları Eğitimine mümkün olan en fazla öncelik tanınmalıdır.

<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1149453&BackColorInternet=FEC65B&BackColorIntranet=FEC65B&BackColorLogged=FFC679>